

תה. אפילו הקטע־הפזות המובא מספר "ה ימים" של טהא חוסיין, בתרגומו של מנחם קפליוק, מיושן ואינו נאמן למקור. אולי אין זו אשמתו של העורך כי לא היו תרגומים אחרים תחת ידו, אך הרושם הנוצר אצל הקורא הוא שלפניו אוסף מקרי, שאמנם יש בו כדי להעלות תמונה אך זו תמונה הרחוקה מהיות שלמה ומיבחרת.

כאמור, דברים אלה מתיחסים למדור הראשון בלבד, המחזיק 63 עמודים, ולא לכל הקטעים הכלולים בו. שאר המדורים, כנגד זאת, ראויים בתחלט לקריאה קוראים צעירים. נאמן לדרכו זה שנים רבות, מגיש אהרן כהן באנתלוגיה הקטנה שליטקט וערך תרומה חשובה לקירוב עולמו הרוחני של הערבי, ובמיוחד של הערבי איש־הארץ. אל הקורא הצעיר. יש לקוות שיגיע הספר לידיהם של מחנכים ומורים וימלך כספר־עזר לשימור שם של התלמידים.

ש. ב.

אלטנוילנד

ב־1899, שבועות אחדים אחרי שובו מפגישתו שה מאכזבת עם הקיזור וילהלם השני, החל הרצל לכתוב רומן, "אלטנוילנד", בו ניסה לראות בחזונו את המצב בארץ־ישראל כעבור עשרים שנה. הוא צייר תמונה של חברה יהודית השוויה באידיליה של שלום וידידות עם שכניה הלא־יהודים, נהנית מהרבה מן ההמצאות והמנועים של המדע והטכנולוגיה, ומארגנת לפי קווים של קידום מה וריפורמה. ואולם כשהופיע הספר ב־1902 אוקטובר 1902 זכה לבקורת קשה מאד, ובכלל זה התקפה חריפה מאת אחד־העם, שיחד עם עוד אחדים דאב על העובדה שבכל הספר כולו מתעלם הרצל מן השפה העברית ואינו מעניק לסיפור־המעשה שלו דקע של חיית־תרבות יהודיים.

תרגום ערבי ראשון זה הדפסתו נעימה והוא משופע בעיטורים; כמעט כל עמוד יש בו תמונות, החל בתמונה של "יוליה—העלמה שאותה אהב הרצל ואחרי־כן נשאה

"תוך לימוד נושא 'שכנינו הערבים', מור" גש מזמן לימן הצורך להוסיף על לימוד הניאוגרפיה של האזור, תושביו, כלכלתו ותרבותו, תולדותיו ובעיותיו וכו'—גם משהו מהווי החיים שלו: פרקי ספרות, אגדה ופולקלור, בדיחה ומימרות העם וכיו"ב. בי עמודים אשר להלן מוגשים לכם פרקים וקטעים שנבחרו לתכלית זו." (ע' 7)

הספר מחולק לחמישה מדורים, רובם מוקדשים לסיפורי־עם ולדבריי־משל־ושנינה (קצתם מן הספרות הערבית העתיקה וקצתם הצעיר על מסורת תרבותית שהיא עד היום, אם לטובה ואם לרעה, ממשאפיה הררניים של החברה הערבית. היטיב העורך לעשות בשימו את הדגש בהווי חייהם וסיפוריהם של ערביי ארץ־ישראל, והדברים ש־הוצאו על־אודותם הם, לדעתי, מן הטובים שבספר.

בדברי ההקדמה מודה העורך כי "דברים רבים נשתנו מן הקצה אל הקצה" בחייהם של הערבים מאז החל באיסוף החומר, וכי מה "שפכתו יהודים על ההווי הערבי עד לפני עשרים שנה, הרי הם לא אחת תיאורי עולם שאינו קיים עוד". עם זאת ניסה א. כהן לגשר על הפער הזה, בהוסיפו פרקים שנכתבו בידי ישראלים, יהודים וערבים, שיש בהם להשלים את התמונה. דבר זה בא לידי ביטוי במיוחד במדור האחרון "מיפגש עמים", בו כלל פרקים על מיפגשים יהודיים־ערביים במציאות הישראלית, שאורות וצללים משמשים בהם בערבוביה. יצחק במיוחד שירו של ראשד חריסין, "שער נעול", בו מתריע המשורר על נעילת שעריה של החברה הישראלית בפני הצעיר הערבי בן הארץ.

קשה לדעת אם אמנם עתידים הסיפורים ופרקי־ההווי הניתנים במדור הראשון של הספר לחבב את הספרות הערבית על הקורא הצעיר. המבחר דל וברובו חדגוני, והתרגומים בחלקם הגדול אינם מצטיינים ברמה גאו־

* שכנינו הערבים—מקראה לבתי־ספר; ליי קט, ערך והביא לדפוס אהרן כהן; ספרית פועלים, 1969; 200 עמ'.

מגרה לתגובה. משה בן־יוסף הוא בנו של ההיסטוריון היהודי הגר, בר־פלוגתה לקליונר בשעתו, והוא פירסם קודם ספר בשם "לאחר מארכס וישר". העיירה בה מדובר אינה הייירה הנוסטאלגית־החלומית־המושמצת־הנשכחת, הידועה לנו מכתבים ציוניים שונים ומספרות יפה, אלא היא מדינת־ישראל של אתי מול והיום, אשר לדעת המחבר אינה אלא העתקה של העיירה מזרח־האירופית והשתלחה בארץ־הקדם.

המחבר הוא ציוני ודתי, אבל ציונותו ודתיותו שונות בתכלית מן המוכר והידוע לנו. טענתו היא כי בארץ־ישראל חייבת לקום "ציונות ארצי־ישראלית" מבוססת על ההלכה—לא אותה הלכה שבאחרונה נשפך אצלנו ים של דין לזכותה ולחובתה אלא הלכה מחודשת. "הלכת ירושלים", בלשון המחבר, גירסתו היא כי היהדות, שהיא תוצאה מהעברתו של המרכז היהודי מירושלים ליבנה—על כל שנשתמע מכך—שבה לארץ־ישראל, כלומר לירושלים, בלי שיתחולל בה השינוי המהותי והשרשי המתחייב מחזרה זו. אם היו בעבר תלמוד "בבלי" ותלמוד "ירושלמי", המיועדים זה לפורה וזה לעם היושב על אדמתו, מתוך התיחסות למציאות השונה, הרי היום יהיו דים חיים, במדינה ריבונית ובתפוצה, על־פי ה"בבלי", בלי לעשות מאמץ כלשהו לחיי דוש ה"ירושלמי". מה שרוצה בן־יוסף לומר, בעצם, הוא שהיהדות בארץ־ישראל צריכה להתגלות בלוחות־ברית חדשים. אפשר לומר שהוא מצביע יפה על שרשי המציאות הנוכחית, אך בשום מקום אינו מצליח לשכנע כי אפילו נוכח "שקיעת אירופה" והציביליזציה האירופית—שהציונות, על כל זרמיה וגווניה כולל אפילו הזרמים המתנגדים לה, היא תוצר שלה—יכולה היהדות להגיע להתחדשות כזאת מבפנים. הציונות היא תוצאה של מיתח משיחי יודי, שווסת עלידי לחץ ההתפתחות הטכנולוגית של המערב ותופעות־הלוואי של (קולוניאליזם, לאומיות) וכזון לאפיק שו שאיפה למדינה ריבונית—השגתה—בר־זמן שהציונות היא התממשות הישות השבטית של היהודי בעידן הניהיליזם.

כאן מעלה המחבר הבחנה מעניינת, לדעתו.

לאשה ב־1879, עד "העלמה פאולינה—אחותו של הרצל ושימשה לו דגם לדמו" תה של מרים ברומן" וגמור ב"גנילידים בכפר טיבה". באמת קשה לראות מה טעם בחרה המועצה הציבורית לתרבות־ואמנות—הפועלת בחסותו של משרד־החינוך־והתרבות—בספר הזה לתרגמו לעברית בשלב זה דווקא. "השלום האידילי" בו תיאר הרצל את החברה החדשה שלו לעתיד־לבוא היה מבוסס לא על ידיעה אלא על אי־ידיעה של הסביבה הדמוגרפית בארץ־ישראל; שכן, כפי שמתעדים מר מיכאל אסף בהקדמה שלו, בכל מאמציו המגוונים ברחבי תבל להשיג צ'ארטר על ארץ־ישראל לא פנה הרצל מעור לם אל האוכלוסיה המקומית. אפשר מאד—וכך אמנם טוען מר אסף—שהסיבה היתה ש"התנועה הלאומית הערבית עדיין לא הרי פיעה אז"; ואולם הרושם שעלול הציבור לעשות כיום על הקורא הערבי ודאי איננו מן הסיג שהיתה ישראל של שנת 1969 רוצה להנחילו לערבים החיים תחת שלטון נה. זהו מפעל משונה ותמיה אשר יש בו משום הוכחה נוספת כי אכן קשה מאד פטירתו של אידיאולוגיית שעבר זמנן.

נ.ר.

העיירה

"העיירה" היא מאותם ספרים צנועים שמחבר רם האלמוני שוקד עליהם בשעותיו הפנויות ואחר הוא מתיגע הרבה כדי לאסוף תרומות ידידים ומוקירים (אגב, גילוי נגדו יוצא הספר בכל עז!) כדי להוציא לאור את פרי עמלו. על־הרוב מתקבל הספר—אם בכלל—במידה גדושה של זילזול. הקורא בספר הזה ימצא בו, אולי להפתעתו—חרף מעקשי סגנון לא־מבוססים וכתיבה שהיא פולמוסית ואימפולסיבית בעיקרה—ניתוח מקורי, לא־שיגרת, חד־הבחנה, לעתים מתגרה ועל־הרוב

• תיאודור הרצל: ארד קדימה־גידדה (ארץ ישנה־חדשה); תרגום לערבית: מאיר חדר; בית־ההוצאה הערבי מטעם המועצה הציבורית לתרבות ואמנות, 1969; 211 עמ'.